

- Rombaut, K., Cantillon, B., & Verbist, G. (2006). *Determinanten van de differentieële slaagkansen in het hoger onderwijs* (Onuitgegeven onderzoeksrapport). Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck. <http://webhost.ua.ac.be/csbd/docs/20071106131351QTTP.pdf>—laatst nagekeken op 12/03/2013
- Soom, C. van, & Wachter, L. De (2013). Predictors of early academic achievement of first year students in academic bachelors of science. *Conference proceedings EFYE (European First Year Experience)*.
- Wachter, L. De, & Heeren, J. (2013) Een taaltest als signaal. De ontwikkeling en implementatie van een strategische taalvaardigheidstoets aan de KU Leuven. *Levende Talen Tijdschrift*, 14 (1), 19-27.
- Yeld, N. (2001). *Assessment, equity and language of learning: Key issues for higher education selection in South Africa* (Doctoraatsverhandeling). Kaapstad: University of Cape Town.

LIEVE DE WACHTER is hoogleraar aan de KU Leuven en doceert Nederlandse Taalbeheersing en Academisch Nederlands. Ze geeft schriftelijke en mondelinge academische vaardigheden in de faculteiten Sociale Wetenschappen en Letteren en is promotor van onder andere het project TaalVaST (TaalVaardig aan de Start). In het project worden een taalvaardigheidstoets, een digitale leeromgeving en begeleidende taalworkshops ontwikkeld.
E-mail: <lieve.dewachter@ilt.kuleuven.be>

JORDI HEEREN is wetenschappelijk medewerker in het project TaalVaST. Hij werkt mee aan het ontwikkelen van taalondersteunende initiatieven zoals een elektronische leeromgeving en taalworkshops voor eerstejaarsstudenten.

STEVEN MARX werkt op de cel datamanagement (Directie Onderwijs en Leren) van de KU Leuven. Vanuit deze functie kon hij de resultaten van de taaltest koppelen aan examenresultaten en allerlei achtergrondkenmerken van studenten.

STEVEN HUYGHE werkt op de Dienst Onderwijsontwikkeling en -ondersteuning (Directie Onderwijs en Leren) van de KU Leuven. Eén van zijn onderzoeksinteresses is de integratie van academisch onderzoek in het universitair onderwijs (met inbegrip van het leren van academische schrijfvaardigheden).

GESIGNALEERD

Guerrettaz, A., & Johnston, B. (2013), *Materials in the classroom ecology*. *The Modern Language Journal*, 97(3), 779-796.

Guerrettaz en Johnston kijken in hun artikel 'Materials in the classroom ecology' naar de rol van lesmateriaal in de dagelijkse lespraktijk van het vreemdetalenonderwijs. Lesmateriaal wordt breed gedefinieerd als alle voorwerpen die taalverwerving en taalgebruik oproepen, zoals boeken, websites, foto's of tijdschriften. In het artikel ligt de nadruk op het lesboek, of de methode, omdat dit wereldwijd het meest gebruikt wordt in de klas. Er is beperkt gepubliceerd over de rol van lesmateriaal in de dagelijkse praktijk van het mvt-onderwijs en er is nog minder onderzoek beschikbaar dat ook daadwerkelijk in de lespraktijk is uitgevoerd. Het merendeel van de literatuur betreft inhoudelijke analyses van het materiaal, los van de gebruikscontext, of richt zich op ontwerp, ontwikkeling en evaluatie. Guerrettaz en Johnston concluderen dat er geen eenduidige set ontwerpcriteria bestaat die van toepassing is op alle lespraktijken en dat het belangrijk is om rekening te houden met culturele verschillen. Tevens concluderen ze dat lesboeken zeer wijdverbreid gebruikt worden en dat ze zich op een complexe manier verhouden tot andere elementen van de lespraktijk, zoals docenten, leerlingen en curricula.

Classroom ecology, affordances en emergence
Om te bestuderen hoe lesmateriaal inge-

zet wordt in de lespraktijk, presenteren Guerrettaz en Johnston een aanzet tot een conceptueel raamwerk dat is gebaseerd op Van Liers (2004) perspectief van de classroom ecology. Ze definiëren het concept classroom ecology als het totaal van onderlinge relaties tussen de verschillende elementen van een lespraktijk. Hiertoe maken ze een voorlopig onderscheid tussen deelnemers (bijvoorbeeld docent en leerlingen), processen (zoals lesgeven of opdrachten maken), structuren (waar- onder organisatiefactoren zoals curriculum en macht) en voorwerpen, zoals lesmateriaal. Dit raamwerk passen ze toe in een case-study naar de onderlinge relaties tussen het tekstboek enerzijds en docent, studenten, (doel-)taalgebruik en vreemdetaalverwerving anderzijds.

Om deze onderlinge relaties te bestuderen, maken Guerrettaz en Johnston tevens gebruik van twee andere concepten van Van Lier (2004), namelijk affordances en emergence. Het concept affordances heeft betrekking op de mogelijkheden van een bepaald leermiddel om, binnen een bepaalde context, het leren te bevorderen. Zodra de lerende op een actieve en betekenisvolle manier met het materiaal aan de slag gaat, ontstaan er mogelijkheden om te leren. Een lesboek heeft een bepaald leerpotentieel, dat, afhankelijk van bijvoorbeeld de context en de relaties in de klas, in meerdere of mindere mate benut kan worden. Het concept emergence betreft een benadering van het taalverwervingsproces als het herstructureren van eenvoudige elementen tot complexere systemen op manieren die

soms onvoorspelbaar of niet-lineair zijn. Ook kent het een belangrijke rol toe aan individuele kenmerken van de lerenden. Studenten nemen bijvoorbeeld hun eigen levenservaring of opvattingen mee naar de les en kunnen deze toepassen tijdens het maken van de opdrachten. Dit kan onverwachte of onbedoelde gevolgen voor het leerproces hebben. In dit perspectief is het lastig om leerresultaten eenduidig via bijvoorbeeld een oorzaak en gevolg-redenering of correlatie toe te schrijven aan bepaalde kenmerken van de input of het lesmateriaal.

Verkennde case-study

Het artikel beschrijft de resultaten van een verkennende case-study, uitgevoerd tijdens een cursus 'Engels als tweede taal' aan een Amerikaanse universiteit. Het richt zich op de vraag hoe het lesboek wordt gebruikt in de klas, in het bijzonder in relatie tot het curriculum, de doeltaalproductie en de uiteindelijke vreemdetaalverwerving. Tevens wordt er gekeken op welke manier het leerpotentieel van het lesboek benut wordt in de lespraktijk. Deze vragen zijn beantwoord door middel van een verkennende, kwalitatieve analyse van lesobservaties, interviews met de docent en de studenten en een analyse van het gebruikte lesboek.

Lesboek als curriculum

Het is opvallend dat het boek als curriculum werd beschouwd en zo de inhoud van de lessen bepaalde. Dit blijkt bijvoorbeeld als de docent zegt: 'Het doel van deze cursus is het maken van hoofdstuk 10-14.' Dit had drie gevolgen. Ten eerste werden zowel door de docent als de studenten vooruitgang en succes getypeerd als het lineair doorwerken van het boek. Het boek bepaalde hierbij het tempo. Ten tweede werd het boek beschouwd als extern referentiepunt waartegen zinvolle besteding van lestijd en leertijd werd afgezet. De lestijd werd op een zinvolle

manier ingevuld, als er uit het boek werd gewerkt. Als er extra, aanvullend materiaal buiten het boek om werd gebruikt, voelde de docent zich genoodzaakt dit toe te lichten. Een laatste gevolg was dat het boek impliciet werd beschouwd als representant van derde personen die niet fysiek aanwezig waren. Via het boek oefenden deze derden toch invloed uit op de handelingen van de docent en de studenten. Dit kwam bijvoorbeeld tot uiting in opmerkingen als: 'Ze willen dat je de zinnen hier aanvult met even though of because.'

Lesboek en doeltaalproductie

Het boek had invloed op de doeltaalproductie van de studenten en de docent. De meeste gesprekken in de klas waren gerelateerd aan de inhoud van het boek. Door het taalgebruik tijdens verschillende opdrachten te analyseren, werd onderzocht op welke manier het boek doeltaalproductie opriep. Twee opdrachten worden als voorbeeld besproken. De eerste opdracht betrof een rij contextloze gatenzinnen, waar de studenten even though of because moesten invullen. Dit riep zowel bij de studenten als de docent zeer beperkt doeltaalgebruik op, dat ook nog eens weinig complex en betekenisvol was. Tevens namen de studenten zelf weinig initiatief om de doeltaal te gaan gebruiken. In een andere opdracht moesten de studenten steeds twee contextloze zinnen samenvoegen tot één nieuwe. In vergelijking met de vorige opdracht riep dit bij de studenten meer doeltaalgebruik op, en van een hogere kwaliteit. Ook gaven sommige zinscombinaties de studenten een aanleiding om persoonlijke ervaringen te bespreken in de doeltaal, zoals de situatie waarin je iemands gezicht herkent, maar niet meer op zijn naam kan komen. Dit type doeltaalgebruik was een betekenisvol, onverwacht en potentieel leerzaam bijproduct van de opdracht uit het boek.

Lesboek en taalverwerving

Er is een discrepantie tussen wat lesboek-auteurs beogen en de manier waarop studenten en docenten met het boek omgaan. In die zin biedt een lesboek dus geen hupklare brokken input die studenten op eenduidige wijze verwerken en omvormen tot rechtstreeks herleidbare output. Om dit te benadrukken, verwijzen de auteurs naar Van Liers (2004) concept van emergence. Op basis van hun case-study onderscheiden ze een aantal kenmerken die het leerpotentieel van een mvt-lespraktijk kunnen verhogen. Het is belangrijk dat studenten een betekenisvolle en actieve relatie met het lesmateriaal kunnen aangaan, waarin ruimte is voor onvoorziene en onvoorspelbare gebeurtenissen en de individuele kenmerken van iedere student. In dit perspectief is het dus niet vervelend, maar juist potentieel leerzaam, als studenten het boek gebruiken op een manier die voor hen betekenisvol is, maar misschien afwijkt van wat de lesboek-auteurs beoogden. Guerretaz en Johnston geven voorbeelden van levendige gesprekken tussen studenten in de doeltaal, naar aanleiding van een bepaalde opdracht. Het doel van die opdracht was beperkt tot het koppelen van twee zinnen om een bepaalde grammaticale structuur te oefenen. De studenten gingen hier echter veel verder op door, omdat de zinnen uit de opdracht interessante persoonlijke ervaringen bij hen oproepen.

Conclusie

Guerretaz en Johnston benadrukken dat hun case-study bedoeld is om op beperkte schaal te verkennen hoe Van Liers (2004) concepten van classroom ecology, affordances en emergence toegepast kunnen worden in onderzoek naar lesmateriaal in de praktijk van het mvt-onderwijs. Ze concluderen dat het tekstboek een belangrijke rol speelt in de lespraktijk, bijvoorbeeld omdat docenten en studenten het als een curriculum kunnen beschouwen. Aan de andere kant blijkt ook dat er een ver-

schil is tussen het beoogde gebruik van het boek en onvoorziene toepassingen of neven-effecten. Juist dit onverwachte of onvoorspelbare gebruik kan potentieel leervol zijn. Daarom pleiten ze er voor om lesmateriaal in een gebruikscontext te bestuderen.

Nawoord

De discrepantie tussen beoogd en daadwerkelijk gebruik van lesmateriaal is vaker besproken, zoals door Ellis (2003) of Tomlinson (2012). Guerretaz en Johnston voegen aan deze discussie het perspectief van Van Lier (2004) toe en laten op beperkte schaal zien dat die discrepantie ook positieve gevolgen voor het leerproces kan hebben. De manier waarop studenten lesmateriaal aanpassen of gebruiken kan potentieel leerzamer zijn dan het gebruik zoals dat beoogd is door lesboek-auteurs. Dit gegeven is relevant voor de Nederlandse onderwijscontext, waarin het lesboek ook een grote rol speelt en soms zelfs allesbepalend is. Het kan de moeite waard zijn om de aanpak van Guerretaz en Johnston te gebruiken om Nederlandse mvt-contexten systematisch te beschrijven en vergelijken.

MACHTELD MOONEN

LITERATUUR

- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford: Oxford University Press.
- Van Lier, L. (2004). *The ecology and semiotics of language learning: A sociocultural perspective*. Norwell: Kluwer Academic Publishers.
- Tomlinson, B. (2012). *Materials development for language learning and teaching*. *Language Teaching* 45(2), 143-179.